

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

249051

กระบวนการผลิตบุคลากรเพื่อรองรับการเติบโตของทุนนิยมการค้า
โดยผ่านพัฒนาการของระบบโรงเรียนพาณิชย์ในประเทศไทย

นางสาวฉัทธา สุทธิไวฑูรย์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง
คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2553
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๖๐๐๒๕๔๒๗๙

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

249051

กระบวนการผลิตบุคลากรเพื่อรองรับการเติบโตของทุนนิยมการค้า
โดยผ่านพัฒนาการของระบบโรงเรียนพาณิชย์ในประเทศไทย

นางสาวลัดดา ศุทธิไวฑูรย์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5 0 8 5 3 1 0 0 2 9

The Production of Personnels to Facilitate Mercantile Capitalist
Accumulation Through Development of Commercial Schools in Thailand

Miss Ladda Suthivitoon

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Political Economy

Faculty of Economics

Chulalongkorn University

Academic Year 2010

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

กระบวนการผลิตบุคลากรเพื่อรองรับการเติบโตของ
ทุนนิยมการค้าโดยผ่านพัฒนาการของโรงเรียนพาณิชย์
ในประเทศไทย

โดย

นางสาวลัดดา ศุทธิไวฑูรย์

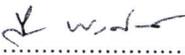
สาขาวิชา

เศรษฐศาสตร์การเมือง

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ แล ดิลกวิทยรัตน์

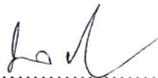
คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

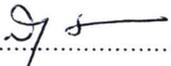

.....คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. ตีรณ พงศ์มพัฒน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ แล ดิลกวิทยรัตน์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. นวลน้อย ศรีรัตน์)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุมาลี ปิตยานนท์)

ลัดดา ศุทธิไวยุทธ์: กระบวนการผลิตบุคลากรเพื่อรองรับการเติบโตของทุนนิยมการค้า: ศึกษาผ่านพัฒนาการของระบบโรงเรียนพาณิชย์ในประเทศไทย (The production of personnels to facilitate mercantile capitalist accumulation through the development of commercial schools in Thailand) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รศ. แล ดิลกวิทยรัตน์, 101 หน้า

ทุนนิยมไทยถูกจัดอยู่ในกลุ่มบวรากรของทุนนิยมตะวันตกแม้ไม่ได้ตกเป็นอาณานิคมก็ตาม หลังเปิดเสรีการค้า สังคมไทยถูกครอบงำจากทุนนิยมการค้า โดยเริ่มจากการเป็นแหล่งจำหน่ายวัตถุดิบและตลาดรับซื้อสินค้าสำเร็จรูปจากตะวันตก ต่อมาจึงพัฒนาเป็นการผลิตสินค้าทดแทนการนำเข้า กระบวนการพัฒนาดังกล่าวอย่างน้อยก็ในระยะแรก ได้ก่อให้เกิดความจำเป็นต้องมีผู้รู้ทั้งภาษาต่างประเทศและการดำเนินกิจกรรมการค้า เริ่มที่รัชกาลที่ 4 เห็นความสำคัญของภาษาต่างประเทศ จึงเริ่มจ้างครูฝรั่งเข้ามาสอนให้ลูกหลานชนชั้นสูงในสังคมไทย ในขณะที่กลุ่มมิชชันนารีได้ทำการสอนให้แก่เด็กกำพร้าและยากจนตลอดจนลูกพ่อค้าซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวจีน ต่อมารัฐได้พัฒนาระบบการศึกษาและเปิดหลักสูตรอาชีวศึกษาให้แก่สามัญชน โดยเริ่มจากสาขาพาณิชยการ และเพิ่มสาขาอุตสาหกรรม ช่างเทคนิคจนถึงการศึกษาชั้นมหาวิทยาลัย ในเวลาต่อมา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะใช้หลักทางเศรษฐศาสตร์การเมือง ศึกษาพัฒนาการของกระบวนการจัดการศึกษาเพื่อเป็นเครื่องมือสร้างบุคลากรไว้รองรับการเติบโตของรูปแบบการดำเนินธุรกิจหรือการสะสมทุนว่ามีความสอดคล้องหรือไม่เพียงใด เริ่มตั้งแต่ครั้งหลังของศตวรรษที่ 19 ซึ่งเป็นช่วงของทุนนิยมการค้าจนถึงประมาณทศวรรษหลังปี ค.ศ. 1960 อันเป็นช่วงทุนนิยมในรูปแบบดังกล่าว ถูกทดแทนด้วยทุนนิยมอุตสาหกรรม

ผลการศึกษาพบว่าหลังเปิดเสรีการค้า ช่วงพ.ศ.2398 นั้นไม่พบหลักสูตรอาชีวศึกษา เหตุเพราะทุนอาจต้องการเพียงแรงงานที่มีความสามารถด้านภาษาต่างประเทศเพื่อการติดต่อค้าขาย ในสมัยรัชกาลที่ 5 รัฐได้ก่อตั้งระบบการศึกษาในโรงเรียนขึ้นเพื่อสร้างแรงงานไว้รองรับระบบรัฐ โดยผลึกภาระแก่ทุนนิยมการค้าให้เป็นผู้ฝึกฝนแรงงานตามความต้องการของทุนเอง หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 รัฐประกาศใช้แผนการศึกษาของชาติ โดยมีจุดประสงค์ให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความสามารถสติปัญญาและทุนทรัพย์ ในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม การศึกษาถูกทำให้รองรับทุนนิยมของรัฐด้วยนโยบายชาตินิยม และลดบทบาทของทุนนิยมตะวันตกลง พ.ศ.2503 ทุนนิยมตะวันตกเริ่มกลับเข้ามาภายหลังการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจตามแผนการพัฒนาเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาและธนาคารโลก หลักสูตรอาชีวศึกษาสาขาพาณิชยกรรม สามารถรองรับการเติบโตของทุนได้ในระดับหนึ่ง จนกระทั่งทุนเปลี่ยนเป็นทุนนิยมอุตสาหกรรมในที่สุด

สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์การเมือง

ปีการศึกษา 2553

ลายมือชื่อนิสิต.....

ลายมือชื่ออ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

5085310029: MAJOR POLITICAL ECONOMY

KEYWORDS: VOCATIONAL EDUCATION / HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT

LADDA SUTHIVITON: THE PRODUCTION OF PERSONNELS TO FACILITATE
 MERCANTILE CAPITALIST ACCUMULATION THROUGH THE DEVELOPMENT OF
 COMMERCIAL SCHOOLS IN THAILAND. ADVISOR: ASSOC. PROF. LAE
 DILOKVIDHYARAT, 101 pp.

249051

After the opening of free trade, Thailand was shaped step by step by the mercantile capitalist development. These developments at least in the beginning created the needs for personnels who need to know foreign languages and trade. King Rama 4 recognized this importance and hired western teachers to teach of royal family children, whilst missionaries taught the orphan and the poor as well as children of Chinese traders. Later the government had developed the educational system for all common citizens, starting from commercial, technical skill and finally raised up to general educated. at as of today university level at as of today.

The purpose of this thesis is to emphasize the political economy approach to investigate whether the development of educational process as a tool to boost capital growth and accumulation are responding to its need. Starting from the second half of the nineteen century which was the time of the mercantilist until the decade after 1960 of when industrial development began to take place.

The study revealed that after opened for free trade in year 1855 no commercial curriculum was found this might be because traders just wanted personnel who had foreign language ability. In King Rama 5 era formal education was developed to respond to the need for civil servants, and passing burden to educate man power for trade to the traders themselves. After the 1932 revolution the People's Party declared the national educational plan to provide all citizens to receive education according to their ability and economic factors. In Piboonsongkram's era education was made to serve national capitalism in order to reduce influence of western capitalist. In 1960 the western capitalist returned after Thailand adopted the economic development plan from the World Bank. The commercial curriculum was aimed to support the growth and accumulation of capital as being witnessed at present to some certain extent until the industrial capitalist prevailed.

Field of Study: Political Economy

Academic Year: 2010

Student's Signature.....

Advisor's Signature.....

Ladda Suthiviton

L. Dilokvidhyarat

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณศาสตราจารย์ ดร. ดิลกวิทยรัตน์ อาจารย์ที่ปรึกษาของข้าพเจ้า วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความสะดวกจากอาจารย์ อาจารย์เป็นผู้แนะนำให้ข้าพเจ้าเขียนเรื่องนี้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ใกล้ตัว ข้าพเจ้ามาก และให้คำแนะนำตลอดระยะเวลาที่ศึกษาในมหาวิทยาลัย ข้าพเจ้าไม่เคยเห็นอาจารย์แสดงอาการเบื่อหน่ายต่อการอบรมลูกศิษย์เลย ตรงกันข้ามกลับเห็นว่าอาจารย์มีความเต็มใจที่จะถ่ายทอดให้ฟัง ตราบเท่าที่ต้องการจะรู้ และขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ ดร. ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ ที่รับเป็นประธาน กรรมการ รองศาสตราจารย์ ดร. นवलน้อย ตวีรัตน์ กรรมการ และรองศาสตราจารย์ ดร. สุมาลี ปิตยานนท์ ที่กรุณาได้รับเป็นกรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย ให้แก่ข้าพเจ้า ตลอดจนอาจารย์ในหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ การเมืองทุก ๆ ท่าน และขอขอบคุณบุคคลที่ข้าพเจ้ามีอาลัยคือศาสตราจารย์ ดร. ฉัตรทิพย์ นาถสุภา

ขอขอบคุณ คุณวีรวัฒน์ พี่ชายแสนดีที่เสียสละเวลาให้คำปรึกษาช่วยเหลือในทุก ๆ เรื่อง ขอขอบคุณ คุณบุญเลิศ ที่ช่วยหาข้อมูล ขอขอบคุณพี่อภิชาติ พี่เมียง พี่อู๋ คุณแมว มุ้ย ประภา พี่ตุ๊ก อนันต์ ขอขอบคุณต้อง และแม่ก นื่องรักทั้งสองที่คอยช่วยเหลือที่ตลอดระยะเวลาที่ทำวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณปรางค์ โจแอน ปุ๊ก แหม่ม นื่อง ๆ ที่รักทุกคน

สุดท้ายขอขอบคุณบิดา มารดาและทุกคนในครอบครัวของข้าพเจ้า และคุณพชร เพื่อนคู่ทุกข์ คู่ยากและคอยเป็นกำลังใจตลอดเวลา ผู้เขียนขอขอบคุณทุกท่านที่ได้มีส่วนช่วยในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ที่ไม่ได้เอ่ยนาม ณ. ที่นี้เป็นอย่างสูง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
1.4 ขอบเขตการศึกษา.....	7
1.5 วิธีการศึกษาวิจัย.....	7
บทที่ 2 กรอบแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
2.1 แนวคิดการพัฒนาระบบทุนนิยมในการวิเคราะห์.....	8
2.1.1 แนวคิดวิวัฒนาการของทุนนิยมการค้าสู่ทุนนิยมอุตสาหกรรม.....	8
2.1.2 แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อตอบสนองความต้องการของระบบสังคม.....	9
2.2 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างทุนการค้ากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านการอาชีวศึกษาไทย.....	11
บทที่ 3 วิวัฒนาการของระบบทุนนิยมและการศึกษาไทย	29
3.1 พัฒนาการระบบทุนนิยม.....	29
3.1.1 ทุนนิยมการค้า.....	29
3.1.2 ทุนนิยมอุตสาหกรรม.....	31
3.1.3 ทุนนิยมการเงิน	33
3.2 ภูมิหลังการเกิดขึ้นชั้นนำทุนและธุรกิจการค้าในสังคมไทย.....	35
3.2.1 กำเนิดระบบเจ้าภาษีนายอากรกับการดำเนินธุรกิจของตน.....	37
3.2.2 พัฒนาการของระบบทุนนิยมการค้าหลังการทำสนธิสัญญาเบาว์ริง.....	38

สารบัญ (ต่อ)	หน้า
3.3 กำเนิดทุนนิยมตะวันตกในสังคมไทย.....	39
3.3.1 ความต้องการนายหน้าของทุนนิยมตะวันตกเพื่อดำเนินการติดต่อการค้า และความจำเป็นที่ต้องเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ เพื่อตอบสนองความ ต้องการของตลาด.....	43
3.3.2 ทุนนิยมตะวันตก หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 –2500.....	45
3.3.3 บทบาทของสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ พ.ศ.2500.....	48
3.4 ภูมิหลังการศึกษาอาชีวะในสังคมไทย.....	52
3.4.1 ประวัติการกำเนิดอาชีวศึกษา.....	55
3.4.2 การอาชีวศึกษาระหว่าง พ.ศ.2475 – 2502.....	58
3.4.3 การอาชีวศึกษาระหว่าง พ.ศ.2503 – 2520.....	60
บทที่ 4 ความสัมพันธ์ของระบบทุนนิยมกับหลักสูตรโรงเรียนอาชีวศึกษา.....	63
4.1 การดำเนินงานของทุนนิยมการค้ากับระบบการศึกษาในช่วงต้น.....	65
4.1.1 การศึกษาของบุคคลากรจากโรงเรียนเอกชนของเหล่ามิชชันนารี.....	72
4.1.2 การศึกษาของบุคคลากรจากโรงเรียนฝรั่งแบบตะวันตกในประเทศ อาณานิคม.....	81
4.2 การดำเนินงานของทุนนิยมการค้ากับระบบการศึกษาในช่วงปลาย.....	85
4.3 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของทุนนิยมกับหลักสูตรโรงเรียนพาณิชย.....	90
บทที่ 5 บทสรุป.....	92
รายการอ้างอิง.....	94
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	101

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 Business Activity of Major European Trading House in Thailand.....	41
2 บริษัทอเมริกันที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน (พ.ศ.2502-2507).....	49
3 ทุนจดทะเบียนของประเทศที่เข้ามาลงทุนระหว่าง ปี พ.ศ.2503-2516 (ล้านบาท)...	50
4 Investment in Thailand by Promoted Firms, Classified According to Nationality: 1952-82.....	51
5 แสดงมูลค่าสินค้าเข้าและออก ระหว่าง พ.ศ.2448-2455 (ล้านบาท).....	70
6 รายชื่อคณะกรรมการชุดแรกของสมาคม สเตรทบอนไชนีสแอสโซซิเอชัน (The Straits Born Chinese Association) ในปี พ.ศ.2458-2456.....	82
7 รายชื่อคณะกรรมการชุดแรกของสมาคม สเตรทไชนีสบริติชยูเนียน (Straits Chinese British Union).....	83
8 จำนวนที่ปรึกษาราชการระหว่าง พ.ศ.2447-2470.....	86
9 อัตราเวลาเรียนในสัปดาห์หนึ่ง ๆ ของหลักสูตรพาณิชยกา.....	89